

سومین مهارت در جامعیت آموزش قرآن، تدبر در آیات است.

امیرالمؤمنین (علیه السلام):

لَا خَيْرَ فِي قِرَاءَةِ لَيْسَ فِيهَا التَّدْبِيرَ

در قرآن خواندنی که با تدبر همراه نباشد، خیر و برکتی نیست.

(اصول کافی، ج ۱، ص ۳۶)

آموزش قرآن، ماهیتی تربیتی دارد. تفکر و تدبر در حقیقت نخ تسبیح در آموزش قرآن است که زمینه‌های هدایت فرد را مهیا می‌کند. شاید بتوان گفت در برنامه‌ریزی‌ها، تمام فعالیت‌های قرآنی بایستی با محوریت تدبر باشد؛ چرا که تدبر است که باعث تحول و اثربخشی قرآن می‌شود. توانایی خواندن و فهم اولیه آیات مقدمه و پیش‌نیاز تدبر در قرآن کریم است.

معلم در حین آموزش آیات، عباراتی را مشخص کرده و به نکات اعتقادی، اخلاقی و تربیتی آن از طریق بحث و گفت‌وگو اشاره می‌کند.

■ پیام قرآنی

در واقع بهترین جایگاه و محل برای آموزش «مهارت تدبر» در قرآن کریم، پیام‌های قرآنی است. در آموزش پیام‌های قرآنی، معنای پیام و حفظ آن مدّ نظر نیست؛ بلکه «چگونه فکر کردن در مواجهه با آیات» هدف می‌باشد در واقع پیام قرآنی، بستری است که دانش‌آموزان فرصت پیدا می‌کنند تا در گروه خود دربارهٔ پیام قرآنی با یکدیگر گفت‌وگو کنند. بدین وسیله مهارت‌های ایشان در کار گروهی، بحث کردن و تفکر تقویت می‌شود و دانش‌آموزان اندیشه کردن و تدبر در آیات قرآن کریم را تجربه می‌کنند. این گام کوچک، آغاز حرکت در راه بی‌پایان اندیشه و تدبر در آیات قرآن کریم، بهره‌گیری مادام‌العمر از آموزه‌های قرآنی و در یک کلام، انس مادام‌العمر با قرآن کریم است.

■ اهداف تدریس پیام قرآنی

۱ آشنایی با آموزه‌های حکمت‌آمیز قرآن کریم در قالب عبارات زیبا و کوتاه قرآنی

۲ آشنایی با روش‌های اولیه و سادهٔ تدبر در معنای آیات قرآن کریم

۳ تقویت قدرت تفکر و تعقل

۴ به کارگیری آموزه‌های قرآنی در زندگی عملی

۵ حفظ تدریجی و آزاد برخی از عبارات کوتاه، زیبا و عمیق قرآن کریم همراه با معنای آن‌ها

۶ تقویت علاقه به یادگیری قرآن کریم و انس هرچه بیشتر با آن.

■ روش آموزش پیام قرآنی

۱ خواندن متن پیام : به شیوه تدریس آیات درس، از دانش‌آموزان می‌خواهیم متن پیام قرآنی را ابتدا برای خود سپس برای دوست خود و بعد برای کلاس بخوانند.

۲ خواندن ترجمه پیام : از یکی دو نفر از دانش‌آموزان می‌خواهیم ترجمه پیام را بخوانند.

۳ بحث و گفت‌وگو درباره مفهوم پیام : از دانش‌آموزان می‌خواهیم با استفاده از تصاویر، شعر، ضرب‌المثل، حکایت و... که در ذیل پیام قرآنی آمده، در گروه‌های خود درباره مفهوم پیام گفت‌وگو کنند و پس از مذاکره و گفت‌وگو، از چند گروه می‌خواهیم تا نظر خود را درباره پیام برای کلاس بیان کنند.

می‌توانیم با پرسش و پاسخ و گفت‌وگو با دانش‌آموزان، مطالب دانش‌آموزان را جمع‌بندی، تکمیل و هدایت کنیم. بدین ترتیب، با مشارکت فعال دانش‌آموزان، مفهوم پیام روشن می‌شود.

۴ بیان مصادیق جدید : پس از روشن شدن مفهوم پیام، از دانش‌آموزان می‌خواهیم که مصادیق و نمونه‌های جدیدی را در رابطه با این پیام بیان کنند یا در فرصت‌های بعدی درباره موضوع پیام نقاشی بکشند یا خاطره بنویسند.

■ چند تذکر

۱ بیشتر وقت فعالیت مربوط به پیام قرآنی را بایستی در اختیار گفت‌وگوی دانش‌آموزان در گروه‌های خود و ارائه نظرشان به کلاس اختصاص دهیم و فقط در صورت نیاز و تشخیص، توضیحات کوتاهی را در جهت تصحیح و تکمیل نظر آن‌ها ارائه کنیم و از سخنرانی و بیان مطالب اضافی پرهیزیم.

۲ خوب است دانش‌آموزان را به حفظ پیام‌ها و ترجمه آن‌ها بدون اجبار و تحمیل و به دور از فضای رقابت‌های ناسالم تشویق کنیم. می‌توانیم در مدت زمان تدریس یک درس از دروس کتاب آموزش قرآن، از دانش‌آموزان بخواهیم هنگام ورود ما به کلاس، همراه بلند شدن، پیام قرآنی و ترجمه آن را همه با هم بخوانند. وقتی چند روز این کار تکرار شود، بیشتر دانش‌آموزان به طور طبیعی، پیام و معنای آن را از حفظ می‌شوند. همچنین می‌توانیم به شیوه‌های مناسب و جذاب هر پیام قرآنی را همراه با ترجمه آن، در معرض دید دانش‌آموزان قرار دهیم.

۳ در پایان فعالیت مربوط به پیام، از دانش‌آموزان می‌خواهیم تا عبارت پیام قرآنی را از روی آیات درس

یافته و آن را بخوانند. این فعالیت موجب دریافت بیشتر ارتباط پیام با متن قرآن کریم می‌شود و دانش‌آموزان عملاً احساس می‌کنند که در قرآن کریم، چه مطالب ارزشمند و حکیمانه‌ای وجود دارد.

۴ شایسته است که در فرصت‌های مناسب حتی در زنگ‌های غیر از درس قرآن، با توجه به رفتار دانش‌آموزان یا پیشامدهای مختلف، ایشان را به مفهوم پیام‌های قرآنی توجه دهیم؛ مثلاً، وقتی دو دانش‌آموز برخورد لفظی و مشاجره پیدا می‌کنند به آن‌ها بگوییم عزیزان یادتان هست که خدا در قرآن می‌فرماید: «وَ الصُّلْحُ... چه؟ آری، آفرین، وَ الصُّلْحُ خَيْرٌ! تا دانش‌آموزان در موقعیت‌های مناسب، روح و جان پیام قرآنی را درک کنند.

۵ می‌توانیم دانش‌آموزان را به انجام برخی فعالیت‌های خارج از کلاس مربوط به پیام‌های قرآنی، مانند نوشتن پیام‌ها، کشیدن تصاویر مربوط به آن‌ها در روزنامه دیواری تشویق کنیم و دانش‌آموزانی را که چنین فعالیت‌هایی انجام می‌دهند به نحو مناسب مورد تشویق قرار دهیم.

■ داستان قرآنی

اهداف

- ۱ آشنایی با برخی از معارف و آموزه‌های قرآن کریم در قالب داستان
- ۲ زمینه‌سازی برای تقویت ایمان کودکان به خدای مهربان
- ۳ آشنایی با پیامبران و اولیای بزرگ الهی و تقویت علاقه و ایمان به ایشان
- ۴ تقویت و پرورش قدرت تعقل، تخیل و بیان مطالب
- ۵ تقویت انگیزه و علاقه به یادگیری قرآن کریم از راه ایجاد فضاهای جذاب و متنوع ارائه آموزه‌های قرآنی.

داستان‌های قرآنی کتاب‌های آموزش قرآن طی مراحل زیر و به شیوه‌هایی که بیان خواهد شد، تدریس می‌شود.

■ مراحل داستان‌گویی

- ۱ قبل از ورود به کلاس، داستان را حداقل یک بار بخوانیم تا به متن و عبارات آن تسلط نسبی پیدا کنیم. همچنین، اگر وسایل کمک آموزشی از قبیل عکس، فیلم و فایل

صوتی قصه در مورد داستان کتاب درسی تهیه کرده‌ایم، آماده کنیم و همراه خود به کلاس ببریم.

۲ در هنگام تدریس، داستان را به یکی از شیوه‌های قصه‌گویی، به طور جذاب و زیبا بیان کنیم. در صورت امکان چند نفر از دانش‌آموزان متن داستان را بخوانند. مناسب است بعضی از دانش‌آموزان، آیات مربوط به داستان را از روی متن آیات کتاب بخوانند. همچنین در صورت امکان از فایل صوتی یا فیلم در ارتباط با داستان استفاده کنیم.

۳ پس از تدریس، از دو یا سه نفر از دانش‌آموزان داوطلب می‌خواهیم قصه را تعریف کنند و اگر دانش‌آموزان درباره‌ی داستان پرسشی دارند، به پرسش آن‌ها متناسب با درک و فهم آن‌ها پاسخ می‌دهیم.

■ شیوه‌های بیان داستان

۱ قصه‌خوانی

ساده‌ترین شیوه‌ی داستان‌گویی، خواندن آن از روی متن کتاب است. از شیوه‌ی قصه‌خوانی به دلیل نداشتن جذابیت کمتر استفاده می‌شود و در فضای کلاس و مدرسه چندان کاربردی ندارد.

۲ قصه‌گویی

یکی از ساده‌ترین شیوه‌های بیان داستان، قصه‌گویی است که با کمترین امکانات می‌توانیم به کمک نقل داستان، مخاطب خود را تحت تأثیر پیام‌های داستان خود قرار دهیم.

۳ قصه‌گویی به کمک پرده، تصویر یا نقاشی

با استفاده از تصاویر مناسب و در صورت امکان با طراحی صحنه‌های داستان بر روی پارچه یا مقوا می‌توانیم داستان را جذاب‌تر و تأثیرگذارتر بیان کنیم.

۴ قصه‌گویی همراه با تقلید صدا و حرکات

این شیوه یکی از متداول‌ترین شیوه‌های قصه‌گویی است. در این شیوه، ضمن بیان قصه، صدا و حرکات شخصیت‌های داستان را تقلید می‌کنیم.

۵ قصه‌گویی همراه با بازیگران آشکار یا پنهان

در این شیوه، نقش شخصیت‌های مختلف داستان را بین دانش‌آموزان تقسیم می‌کنیم و از آن‌ها می‌خواهیم با تمرین قبلی، داستان را به صورت نمایش اجرا کنند. گاهی نیز به شیوه‌ی نمایش عروسکی، دانش‌آموزان به طور پنهان ایفای نقش می‌کنند.

■ یک نکته از هزاران

اهداف

۱ ایجاد جذابیت و تنوع در مطالب درس قرآن

۲ تقویت انگیزه و علاقه هر چه بیشتر به آشنایی و انس با قرآن کریم

۳ آشنایی با ارتباط زیبا و دیرینه ادبیات غنی فارسی با قرآن کریم و اثرپذیری آن از

قرآن

۴ تقویت علاقه به خواندن مستمر و روزانه قرآن و دستیابی بیشتر به نکات ظریف و

جالب آیات.

■ برای تدریس این بخش

(الف) از چند دانش‌آموز می‌خواهیم مطلب مربوط به این بخش را برای کلاس بخوانند.

(ب) نظر دانش‌آموزان علاقه‌مند و داوطلب را در توضیح بیشتر مطلب برای کلاس

جو یا می‌شویم.

■ تذکر

قبل از کلاس، مطالب مربوط به این بخش را با دقت بخوانیم تا زمان طرح موضوع در

کلاس، نسبت به آن اطلاع و تسلط کافی داشته باشیم.